

HAGYOMÁNY

Dr. Gonda Sándor tiszazugi lónemesítő

1898-ban született Kuncsorban. Édesapja mint főjegyző Törökszentmiklóson dolgozott. Középiskolai tanulmányait be sem fejezte, tizenhét évesen már az olasz fronton harcolt, a Piave mellett. Innen sebesülteként szállították haza kórházi kezelésre, miközben hadiérettségit tett. Felgyógyulása után ismét visszavitték a harctérre, s az ott tanúsított vitézi magatartásáért többféle katonai kitüntetésben részesült.

Állatorvosi diplomáját 1922-ben szerezte a József Nádor Tudomány Egyetem Állatorvosi Karán. Egyetemi tanulmányai ideje alatt honvédkollégista volt, ami azt jelenti, hogy a honvédség fedezte a tanulmányaival kapcsolatos költségeket, mivel az édesapja főjegyzői fizetéséből nem tudta volna taníttatni gyermekeit. Ezzel elkötelezte magát, hogy tanulmányai befejeztével a honvédség kötelékében fog dolgozni. Így került tehát 1922-ben katoná-állatorvosként Kecskemétre a huszárokhoz, ahol hadnagyi rangot kapott, majd később századossá léptették elő.

A katonaságnál végzett munka nem elégítette ki szakmai ambícióit. Már egyetemi hallgató korában dolgozott a Járványtani Tanszéken fizetés nélküli gyakornokként dr. Aujeszký Aladár professzor mellett. Ezért kérte, hogy helyezték szolgálaton kívüli munkaviszonyba tartalékosnak, amihez hozzá is járultak.

Mint magán-állatorvos 1926-1928-ig Kunszentmártonban dolgozott, 1928-ban pedig megválasztották hatósági állatorvosnak Csépa központtal, amihez Tiszasas és Szelevény is tartozott. Tevékenysége azonban az egész Tiszazugra kiterjedt. Nemcsak az egyszerű emberek, de szaktársai körében is elismert szakember volt.

Mint fiatal, energikus, tenniakaró ember a közéletben is aktívan részt vett. Elsőként a Közbirtokosság vezetőit igyekezett megnyerni, s rajtuk keresztül az egyszerű embereket is. Fedeztetési állomást létesített a környékbeli gazdák állatai számára, hogy javítsa a termelési színvonalat. A felvilágosító, oktató, segítőkész munkájának köszönhetően sikerült megnyernie a lakosságot, felismertette velük a minőségi állatok előnyösebb tulajdonságát, s annak gazdasági hasznát. Az volt a célja, hogy az itteni emberek ne csak tartásuk, hanem tudatosan tenyészék is az állatokat.

Jászberényből hozott arabs méneket az itteni lóállomány minőségének javítására. Kitartó, tudatos tenyésztői munkájának eredményeként hivatalosan is elfogadták a *Tiszazugi arabs félvért*, mint tájfajtát. Kimutatást készített Csépa község fedeztetési állomásán lévő 1931. év óta fedező ménekről 1944 tavaszáig.

A Közbirtokosságon keresztül próbált más fajokból is kiváló apaállatokat beszerezni. Ennek nagyobb tejhozam lett az eredménye. Zsírsertések helyett a hússertések tenyésztését szorgalmazta, baromfiaknál a tojás és húshozam növelése volt a cél. A helyi kakasokat levágatta, s helyettük jobb tulajdonsággal rendelkező kakasokat szerzett be a gazdaságuknak, s ezek válogatott utódjait próbálta tovább szaporíttatni.

A környék állatorvosai a nagyobb szaktudást igénylő, komolyabb műtétek esetében hozzá küldték a gazdákat. A helyszínen nem végezhető beavatkozásokat, műtéteket saját házában, vasárnapokon végezte. Praxisa során több olyan eszközt, műszert tervezett, készített, illetve készíttetett, amely segítette munkáját. Saját udvarában is sokféle állatot tenyészett. Istállója mindig nyitva állt a gazdák segítségére szoruló állatai előtt. A családok anyagi helyzetét jól ismerte, a szegényektől nem kért díjat, sokszor még az

oltóanyag árát sem. Mindenkin segített, akin csak tudott. A hivatalos munkaidőt nem ismerte, bármikor hívták, lóra ült s ment. A lóval mindenkor, bármilyen útviszonyok mellett mindenhová eljuthatott. Az itteni időjárási és útviszonyok késztették arra, hogy a személykocsiját eladja.

Az állatok közül a ló állt szívéhez legközelebb és ez átsugárzott a gazdákra is. A fogathajtás szinte sporttá vált a faluban. Rendszeres edzéseket tartottak különböző fogatokkal. Így lehetővé vált, hogy területi, illetve országos versenyeken vegyenek részt. Különböző oklevelek tanúskodnak az előkelő helyezésekről. Az eredményekről országos és vidéki lapok egyaránt beszámoltak.

A Kunszentmártoni Híradóban rendszeresen közölt szakkikkeket, elsősorban oktató jelleggel, de beszámolt az elért eredményekről, sikerekről is. A „sötét” Tiszazugban fellelhető babonákról, kuruzslásokról kis monográfiája jelent meg *Babonák és kuruzslások a Tiszazugban* címmel. A közéletből is aktívan kivette részét a kulturális, egyházi stb. rendezvényeken. Pl. községi ünnepeken lovasbemutatókat tartott a leventékkel, akiket ő tanított be. Elsősorban az ő kezdeményezésére készült el Csépán a református templom.

1944 tavaszán behívták csapatszolgálatra a lovasszázadhoz, így került a keleti frontra. 1944 telén, 1945 tavaszán visszavonulásra kényszerültek, s a méntelepeket nyugatra menekítették, ahol hadifogságba esett. Hadifogolyként azt a megbízatást kapta, hogy ellenőrizze a megmenekült és hazairányított lovakat. 1946 őszén került haza, s lett a közép-magyarországi lótenyésztés főfelügyelője, ami a háború után fontos pozíció volt. Feladata a visszamenekített és megmaradt lóállomány számbavétele, a tenyésztés beindítása volt. Miután ez a poszt megszűnt, visszakerült Csépára és itt dolgozott 1953-ig. A háború után bekövetkezett és megváltozott viszonyok miatt azonban nem találta meg számítását, s elkerült Baranyába, ahol 1978-ig körállatorvosként dolgozott termelőszövetkezetekben, állami gazdaságokban. A Csépán elkezdett munkát azonban nem folytathatta, tevékenysége a mindennapos gyógyító munkára korlátozódott. Lova, hűséges „munkatársa” mindvégig volt, a sírig elkísérte.

Csetényi Mihályné

Jézus képe a búzaszemen

A címben jelzett hiedelem általam történt felfedezéséhez, akárcsak az angyalozáshoz, a véletlen vezetett.

1989 őszén a délutáni vonattal Gyergyószentmiklósról Csíkszeredára tartottam, a velem szemben levő ülésen egy csíkszentdomokosi asszonnyal. Szokásom szerint a faluról faggatóztam, közben szemléltük a tájat, melyet jórészt az aratatlan, már megfeketedett, dőltes, a zöld aljnövényzet által felvett búzatáblák uraltak. Aztán mintha nem is hallotta volna kérdéseimet, fejével diszkrét nemtetszését jelezve felsóhajtott: „Istenem! Istenem! Vége lett a búza becsüjének is! Ki törődik ma a Jézus képpel?! Nálunk is a gépek otte esze-vissza mocskolták, elcsorgott s minden.”

Mindent értettem, kivéve a Jézus képét.

Ezért lett Fazekas Domokosné Biró Anna, 82 éves parasztasszony, első adatközlőm, akinek otthonában elkezdtem a horizontális és vertikális vizsgáldást, és sorban felkerestem másokat is, akik így vallottak a számomra ismeretlen jelenségről:

„Olyan 7-8 éves lehettem, amikor Karda mámá odajött nálunk, s ott a gabona, nemtom, hogy odakerült az asztalra, s odajő, s azt mondja: »Na, figyeljetek ide, nézzétek meg jól a végít – így mutatta nekünk –, egynek sincs olyan, mint a búzának a végin.»